

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

1880.

Kolozsvár, péntek, október 29

Tizedik évfolyam.

KOLOZSVÁR, OKT. 28.

— A közügyek intézésére hivatott országos bizottságok működése javában foly — a magyar delegáció alosztályaiiban az érdemleges tárgyalások veszik igénybe a tagok erejét, az osztrák delegáció költségvetési bizottságában pedig egymást érik a napi kérdések fölötti interpellációk s a rá adott miniszteri feleletek.

Haymerle báró ez alkalommal egészen új oldalról mutatja be magát; míg a múlt delegációjuk a kezdő miniszterrel meglehetősen kiméletesen bántak s az épen hivatalba lépett államférfiút, ki már csak az idő rövidsége okán sem volt valami sokért felelősségre vonható, nem sok kérdésűsködéssel háborgatták — most mindjárt legelején egész sor interpellációval áll Haymerle báró szemben s úgy látszik tud is, van is miről beszélnie.

A görög-montenegrói, a szerb kereskedelmi, a Balkán-szorosokbeli erősítési kérdések; a monarchia keleti politikájának céljai, a dunai várak lerombolása, a német kereskedelmi szerződés, a szövetségi viszony Németországgal — im' ennyi és ilyen kérdésekre kelle a közös külügyminiszternek egyetlen ülésben feleletet adnia s a készség, melylyel valamennyire felelt is és a feleletek tartalma, mind a legjobb benyomást tevők az osztrák delegatusokra s teszen kétségkívül, a monarchia népeire is.

Különösen két felelet tarthat a legnagyobb érdekeltségre igényt — egyik a Németországgal való viszonyt, másik a monarchia céljait, a keleti kérdésben, illeti s bizonyíthatóan nem téveszti el hatását egyik sem, s a monarchia határain belül és kívül.

Egyik ellenzéki lap zokon vette a tisztelő delegatusoknak adott királyi válaszoknak, hogy a Németországgal való viszonyt külön meg nem említették. A külügyminiszter érintett válasza e tekintetben teljes mértékben kielégítheti az Egyetértés kíváncsiságát. Mert Haymerle báró mind a kereskedelmi szerződés kilátásaira nézve teljesen megnyugtató feleletet tudott adni, mind és főképp, és mi illeti Németországot és monarchiánkat egyértelműsége a keleti kérdésben való eljárásra nézve, minden kétséget kizáró határozottság jellemzi a külügyminiszter szavait. Dr. Barenther idevonatkozó kérdésére ugyanis, ha Ausztria Magyarország Németországgal a fenforgó keleti ügyek, különösen a flotta-tüntetés tárgyaiban közös egyetértéssel jár-e el? „a miniszter csak a leghatározottabb igennel felelhet. Abszolút közös eljárás áll fen, a flotta biztosok utasítása is közös s csak azt konstatálhatja, hogy Németország ebben, valamint a keletet illető

A KELET TÁRCZÁJA.

A FÖLLEBSENTETT FÁTYOL.

Elbeszélés

Irta:

ELIÓT GYÖRGY.

(Folytatás.)

II.

Vetélytársak voltunk, a nélkül, hogy Alfrédnek csak sejtelmé is lett volna erről.

Még eddig mit sem szóltam azon helyzetről, melyben Irant Bertával szemben voltam, egészen sajátos helyzetemről, mi abból származott, hogy mindazon emberi lények között, kik környeztek, ő volt az egyedüli, ki verses jó tehetségem hatalmától mentesítve volt. Vele megmaradtam a bizonytalanság boldog állapotában, vizsgálhattam figyelemmel arckifejezését, s kedvem szerént magyarázhattam azt; kérdezhettem tőle bátran véleményét e vagy ama dolog felől, a teljes tudatlanság őszinte érdekével várva a feleletet; tudtam várni tőle egy szót, vagy mosolyt, az öröm, vagy félelem izalmával szíven; az előttem ismeretlen ígéretét,

más kérdésekben, a mi érdekeink legnagyobb figyelembevételét mutatja.

A dolog természeténél fogva kevésbé határozott, hanem azért nem kevésbé tanulságos az a válasz, a melyet Haymerle báró Demmel rövidke kérdésére adott „a monarchia keleti céljai iránt.”

Igaza van a külügyminiszternek: „a mily rövid a kérdés, oly hosszúnak kellene lenni arra a feleletnek.” Es még inkább igaza van, a midőn azt fejt ki, hogy mily kevésbé független tényező egy kormány, vagy miniszter a világtörténelem processusai közepett. „Oly körülményeket és viszonyokat kell (a miniszternek) tekintetbe vennie, melyeknek nem ura és melyek beállta, vagy elmaradása nemcsak az ő akaratától nem, de semmiféle kormány akaratától sem függ. Sőt e kérdésben maguk a kormányok is változó tényezőket képeznek, melyek a számításba fölvendők s melyek a számítás, épen ezért, váratlanul megváltoztathatják.” Oly szavak, melyeknek komoly megfontolását nem ajánlhatjuk eléggé némi kávéházi politikusnak és mindent egy kéz legyintéssel elintézni akaró hirlapírónak. S habár, chez képest óvakodik is Haymerle báró határozott feleletet adni a kérdésre, a sorok közül mindenki kiolvashatja komoly törekvését Törökország megmaradt tartományai biztosítására s föntartására annak a befolyásnak, mely monarchiánkat Keleten megilleti.

Erdekesek és jellemzők a miniszter ama szavai is, a melyeket a Szerbiára vonatkozó kérdésekre ejt s valamint megnyugtató az eszély, mely nyilatkozataiból kihangzik, örömdetes is az erély, mely e kérdésben való magatartását jellemzi.

Haymerle báró meg lehet magával elégedve az első próba után, valamint mi, a monarchia népei is meg lehetünk elégedve a közös külügyminiszterrel.

Az osztrák delegáció budgetbizottságának ülése.

— okt. 26.

Az osztrák delegáció budgetbizottságában ma beszéltek meg a külpolitikai helyzetet s hallgatták meg Haymerle külügyminiszternek erre vonatkozó nyilatkozatait. A szóba került kérdések a következők: A dulcignoi ügy, a görög határigazítás, szerb kereskedelmi dolgok, a dunai várak lerombolása, az aldnai hajózás szabadsága, a vaskapu szabályozása, Ausztria keleti politikájának célja, s végül a német birodalomhoz való kereskedelmi s politikai viszonyunk.

A külügyi költségvetés teljesen tárgyalatott. Az eszközölt törlések jelentéktelenek.

Az ülésen jelen voltak: Haymerle, Szláv, s Bylandt-Rheidt közösminiszterek.

Dr. Plener Ernő előadó referálva a külügyi költségvetésről, interpellatiót intéz a kül-

gyakorolta reám. Ismétlem, ez volt oka azon ellenállhatlan csáberőnek, melynek okvetlenül meg kelle hódolnom, mert alapjában véve egyetlen női jellem sem bírhatott kevesebb szellemi rugalmassággal, egy az enyémhez hasonló bátortalan regényes szellemű ifjúéval, mint az övé. Kora feletti álnok gunyos, gyakorlati és skeptikus szellemmel bírt; a legmegrázóbb jelenetekkel szemben, megtartotta mindig hideg véré s szenvtelenségét; kész volt minden időben kedvező költeményeimet ócsárolni; kiváló megvetéssel viseltetett a német lyrai költszet iránt, melyen azon időben különös előszeretettel csungtem. Még ma is képtelen volnék tisztán részletezni azon érzéseket, melyeket bennem e nő keltett. Semmi közöségük nem volt azoknak, a növendék ifjak szokott, még egészen gyermekes csodálatával, mert minden benne, egész haja száláig éppén ellenkezője volt azon eszményített női jellegnek, melyet a szépségről alkotott magának szívem. Bertánál hiányzott mindenek felett ama lelkesültség a nemes és nagy dolgok iránt, mi pedig mindig még azon időben is, midőn legnagyobb hatalmat gyakorolt felettem, egy fenkölt léleknl elkerülhetlen tulajdonnak tetszett előltem. De fájdalom! nincs ahoz hasonlítható zsarnokság, minőt egy önző, s magán teljesen uralkodó

ügyminiszterhez: a montenegrói s a görög határigazítás kérdésében s egyelőre azt kéri: Dulcigno átadása esetén véget fog-e érni a hatalmak közös akciója?

Haymerle báró külügyminiszter: Követve az interpelláció példáját a montenegrói s görög kérdés részleteibe nem bocsátkozik bele. Általában véve oly akciókkal szemben, melyeket más hatalmak kezdeményeznek vagy egyszerűen s fentartás nélkül részt venni abban, vagy visszautasítani azt, vagy pedig az akcióban oly módosított módon résztvenni, hogy az általánosan véve a saját érdekekkel ellentétben ne legyen. Ha tehát azt hiszi a kormány, hogy egy javaslatba hozott rendszabály magában véve messze megy s oly következményekre vezet, melyeket mi nem óhajtunk s nem fogadhatunk el, akkor az első mód: a feltétlen elfogadás ki van zárva s csak kettő közt marad választás: a visszautasítás vagy a feltételes csatlakozás között, mely megengedi nekünk, hogy az akcióra mérséklőleg hassunk, úgy, hogy érdekeinkkel való összekötözés nélkül a közérdeknek megfelelő megoldás érhető el.

A mi most a pozitív megoldást illeti, a melyre vonatkozólag az előadó úgy találja, hogy a kormány nem ismerte meg erre vonatkozó programját, megjegyzi a külügyminiszter, hogy e program ez esetben egészen imperative van előírva. A montenegrói kérdés megoldására nézve nincsen más program, mint a berlini szerződés, illetőleg azon pontok végrehajtása, melyek a hatalmak megegyezésével a szerződés illető cikkelyei helyébe léptek. Véleménykülönbség legfőkébb a végrehajtás módjára nézve volna gondolható, maga a megoldás a berlini szerződés s az egymással évszázadok óta küzdő népek elhatárolásainak szükségessége által meg van szabva.

A külügyminiszter ezután azon phasisok történeti előadására megy át, melyeken a dulcignoi kérdés a vöröskönyv berekesztése óta átment; felolvassa a konstantinápolyi nagykövetség, valamint a czettinyei cs. és kir. ügyvivőnek távirati jelentéseit, melyekből kitűnik, hogy a portának komoly szándéka Dulcigno átadását illetőleg többé alig vonatik kétségbe, de hogy annak gyors végrehajtása — ez f. hó 21-én 27-re volt ígérve — a török parancsoknak követelési folytán, melyek a Konstantinápolyból jövő utasításokkal nem egészen egyeznek meg, valamint Montenegroknak tulajdonított óvatossága miatt meghúsult. A török küldött eredetileg 7 pontu konvencziót követelt, melynek 5 pontját Montenegro elfogadni készen nyilatkozott, ellenben az első s az ötödik pontokat visszautasította. Az első pont tartalmazza azt, hogy a katonai status quo a skutari tóttól keletre, végleges határral fogadtassék el, a másik pedig az: az intézkedést, hogy a dulcignoiak hajói 3 évig, s ha muzulmán tulajdont képeznek, mindig a török lobogót viseljék. E két pontot, melyek közül az utóbbi a mi tengeri hatósági kompetenciánkkal (berlini szerződés XIX. cikke) állna ellentétben, a porta a mi s a hatalmak közbenjárása folytán elejtette. A tárgyalások nehézségeit jelenleg csak a katonai részletek s a montenegrói bevonulás

ni bíró szellem gyakorolni képes, egy tulságosan igazgatható, jó indulat és támasz után betegesen sovárgó kedélyre. A legfüggetlenebb szellemű emberek sem tartóztathatják meg magukat attól, hogy ne becsúlják mindenek felett előbbre a rendesen hallgatag ember vélemény-nyilvánítását és mintegy diadalnak tekintik, ha ily komoly és csipős bíráló híreben álló egyén helyeslését vivhatja ki; hogyan csodálhatni tehát, hogy egy rajongó, s legkisebb önbizalommal nem bíró fiatal ember felett, teljes hatalmat gyakorolt egy talánszerű és gunyos nő arc, mely háromszoros sűrű fátolyba burkolódzott, mintha maga lett volna a sorsa felett rendelkező istenség, a kifürkészhetlen, számára kétes jövőt fentartó istenség, kitől függ sorsa, élete? Különben is a rajongó soha sem tételezi fel másoknál azon izgalmak teljes hiányát, melyek dobogásba hoznák szívét; lehetnek azok gyengék, vagy szunnyadhatnak e perczen, de azért léteznek, s felébredhetnek; képzelgése néha annyira hatalmat gyakorol rajta, hogy minden külsőleg nyilvánuló rokonszenv hiányában, titkos érzelmek jeltit ismeri fel.

A tévedés részéről ez esetben annál könnyebb volt, mert, miként már mondtam, Berta egész környezetem közül egyedül tartotta meg azon varázst, mi

határideje, valamint Montenegro azon követelése képezik, hogy átengedése helyett Dulcignót katonailag formálisan átadva kapja meg.

A külügyminiszter ezután resuméját adá a görög kérdés fejlődésének a berlini kongresszustól a konferenciáig. E resumé a hellén nép iránti rokonszenvének szavaival kezdte meg. E nép vetette el az európai Törökországban a műveltségnek s a kultúrának magvait. A kinek szívében fészkek a balkánfélszigeti keresztény népek fejlődése — s Ausztria-Magyarország ez óhaját annál őszintébben táplálhatja, mert nemzeti elfogultság nem uralkodik rajtuk — annak első sorban Görögország közreműködésére s haladó fejlődésére kell számítani. Természetesen a kormányának emellett mindig szem előtt kell tartani, hogy ily cél eléréseért mennyit tehet, de hogy egész diplomaciai befolyását latba kell ezért vetnie, kétségen kívül áll. Szólvó, valamint hivatalbeli elődje Görögország illető politikájukban azáltal vezéreltették magukat.

Dr. Sturm Ede nyilatkoztatja, hogy egyetért a kormánynak pusztán óvó s késleltető tevékenységével, mely Ausztria érdekeinek is legjobban megfelel.

Suess Ede őszinte rokonszenvét nyilvánítja Görögország iránt; azonban tart tőle, hogy etnografiai tekintetben könnyen hibák ejthetők; Janina átengedésével esetleg ez történnék.

Demmel felvilágosítást kíván az osztrák keleti politika céljairól.

Haymerle báró: A minő rövid a kérdés, olyan hosszúnak kell lenni a válasznak, (Dertülség.) ha lehetne akként válaszolni, a mint azt a kérdező kívánja. Értelmesen sem magánember, miniszter annál kevésbé fejezhetné ki a dolgok jövődőlbeli alakulásának és azok állásának lehetőségét. — Oly körülményekkel kellene számolnia, melyeknek nem ura, melyeknek bekövetkezése vagy kimaradása nemcsak az ő, de egyetlen kormányának az akaratától sem függ; meg magok a kormányok is változó tényezők e tekintetben, melyek a számításba bejátszhatnak és azt nem várt módon alterálhatják. E szóval: „Európa” gyakran visszaélnék, a mennyiben minden megoldást az európai diplomácia fogalmától vélnek követelhetni. Európa létezik oly értelemben, a mennyiben a hatalmak minden egyes esetben egymással érintkezésbe lépni s eltérő nézeteiket kiegyenlíteni igyekeznek. Ez Európa első és legközelebbi célja.

Elhatározó Európa azonban, — mely önmagának azon bölcseséget tulajdonítja, hogy minden kérdést megold és e minden nehézség előfordulása alkalmával, mint „európai diplomácia” kérdőre vonathatnak és a melynek elhatározása it már előre tudhatni, — nem létezik. E célok iránt tett általános kérdésre tehát a miniszter nem válaszolhat mást, minthogy a monarchia érdekeinek és állásának megőrzésére ügyelni fog, azonban ügyelve annak mindenkor fontosságára, más hatalmakhoz való viszonyaira és az alkalmas pillanatra.

Törökország fennállása tárgyában tett kérdésre kijelenti a miniszter, hogy az emberek igen könnyen beszélnek egy birodalom széthullásáról, felbomlásáról, ki Törökországot „halni” látja,

hasonló tévedéseket könnyen szülhet s tarthat fenn. Kétségtelen azonban, hogy esetemben másnemű ígéret is forgott fenn.

Ertem azon tisztán anyagias vonzat, mely kedvét látszik néha lenni abban, lelki vágyainkat kitéríteni útjokból, arra ösztönözve például a sylphidek festőjét, hogy beleszeressen valamely piros pozsgás jámbor nőbe.

Különben a Berta magaviselete velem szemben ügyes kiszámítással egészen oda irányult, hogy csalódásomat elősegítse, ifjúi hevemet fokozza, s naponta mind jobban, jobban magához lánczoljon. Ha visszapillantok a mult, mely a tapasztalat fényétől megvilágítva áll most előttem, azon következtetésre jutok, hogy e fiatal léány hűségének és mindent feljuttató uralom-vágyának nagyon hízeltt mindenek előtt azon elájulási tény, mit csak egyetlen onnak tulajdoníthatott, azon hatásnak, melyet megpillantása réám tett.

A hidegebb lelkiülettű nőnek is örömet okoz azon tudat, hogy heves szenvedély tárgya és Berta, kire nézve a regény és költészet, holt betű volt, de ki kárpótlást nagy fogékonysággal bírt a cselzővény iránt, nagyon ingerlőnek találta azon gondolatot, hogy választott férjének fivére, majd meghal miatta szerelmem és féltékenységűből.

Hírdetési díjak.

Egy négyszög ccentiméternyi tér ára 2 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknl külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hírdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppelk Alajos Stadt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhaus der Wollzeile 36.) Haasenstein et Vogler (Wallfisch-gasse 10.) Rnd. Mosse Publicistische Bureau. Budapeston: Haasenst. és Vogler hirdetés közv. irodája. Goldberger A. hirdetések felvételi irodája Budapeston Szeriutatór 3. sz.

Nyilttári ezikkék gármond sora után 25 krajczár fizetendő.

meg kell engednie, hogy sokáig hal meg. Busbeck internunzusunk már 1650-ben írta Konstantinápolyból, hogy Törökország szétbomlik. Törökország elvesztette Algirt, Tuniszt, Görögországot, Krinet, Szerbiát, Oláhországot, de nem lehetne meghatározni, hol és vajjon csakugyan elkezdte-e a meghalást. A halálára készített minden program korai lenne. A mi azonban Törökországnak megkisebített alakjában fenntartását illeti, ez a kongresszus egyetlen főcélja volt. Kétségtelen, hogy nekünk, hogy minden hatalomnak ézt nem Törökország iránti rokon vagy ellenszenvből kellett kívánni, hanem a béke miatt; — mert a népek s azok szenvedélyei és érdekei zavarában a hatalmak esetleges versengő igyekevei között senki sem kívánja, hogy napirendre kerüljön a kérdés: mi jöjjön Törökország helyébe? Mi tehát nem akarjuk, hogy ezen status megingatassék és azon igyekeztünk, hogy Montenegro határkérdése végre befejezést nyerjen, épen e kívánságunkból ered.

A kongresszus második célja a keresztény népségnek kielégítő fejlesztése volt; melyet azonban nem szabad a mohaedán elem elleni irtóhareznak tekinteni. E cél is olyan, hogy Ausztria-Magyarország — mely nincs nemzeti egységhez kötve, — a legmelegebben és részrehajlatlanabul pártolhat.

(Vége köv.)

A hadügyi delegációiból.

A magyar delegáció hadügyi albizottsága tegnap d. e. 10 órakor tartotta első ülését, melyen a közös kormány részéről Bylandt-Rheidt hadügyminiszter és Bolla Kálmán vezérkari órnagy, Lambert vezérhadbiztos és Rükkenzahn főhadbiztos voltak jelen. A magyar kormányt Tisza miniszterelnök és Szapáry gr. pénzügyminiszter képviselte.

Az albizottság mindenekelőtt elhatározta, hogy megállapodásait nem foglalja külön jegyzőkönyvbe, hanem a szövegezést minden következő ülésben hitelesíti azon fentartással, hogy a jelentés szövetségi előterjesztése alkalmával fogja e megállapodásain az esetleges változtatásokat eszközölni.

A rendes szükséglet 22. 23. 24. czimeinek (természetben való ellátás, légénység élelmezése, ruha- és ágytém) megvizsgálására egy négytagu albizottság küldetett ki, a dislocatio megvizsgálására szintén egy kisebb albizottság küldetett ki.

Előződi javaslatára első sorban az utóbbi delegáció határozataira, a hadügyminiszter által adott válaszok vétettek tárgyalás alá.

Az első választ az albizottság tudomásnl vette, a mennyiben adatszertlen kitűnik, hogy az öt évre megkötött újabb szállítási szerződésben a magyar gyáripár kellő arányban részesítettet.

Egy felsőbb katonai tanintézetnek a magyar korona területén leendő felállítására tárgyában a hadügyminiszter által adott választ az albizottság hosszabb vita tárgyává tette.

Voltak igen erőlyes felszólalások az eddig hozott bizottsági határozatok fentartása érdekében; mig végül elfogadtatt az előadónak azon

Hogy szándékoznék nélkül menni fivéremhez, azt azon időben fel sem tettem felőle, mert daczára Alfréd udvarlásának, és atyánk helyeslésének, e házassági tervet illetőleg, még egyik részről sem tétettek ígérek, sem komoly megkérés nem történt, és Berta miközben Alfrédal kaczerködött, elfogadván előzenyességeit s szerelmi bókjaít oly módon, hogy semmi kétsége nem maradhatott fenn az iránt, hogy azok kedvére vannak, h'nnem engedte gyakran egy-egy titkon reám vetett pillantás, valamely oda dobott szót, s ezen aprólékos, de sokat jelentő nő csellogás által, melyeket azonban soha sem lehetett volna fegyvertil használni ellene, hogy igazában véve, fivérem nevésteg tárgya reá nézve, hogy egy önlítt, üres fejű asztlánnak tartja őt, s kedvét lenné benne meghusitni reményeit. Mi engem illet, nyíltan pazarolta reám édesgetéseit fivérem jelenlétében, mintha azt akarná negélyezni, hogy igen ifjunak, s igen beteges lelkűnek tart arra, hogy e módornak valami fontosságot lehetne tulajdonítani.

(Folyt. köv.)

— **A Értesítés.** kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet állatkórodáján a' következő szabályzat lett előtve léptetve: 1.) Az intézeti kórodába hozott beteg állatok a szakközögek által díjtalanul megvizsgáltatnak, kezel-
tetnek és ottlétük alatt felügyeltetnek. 2.) A beteg állatok számára szükséges gyógyszereket az intézet ingyen adja. 3.) Az állatok számára szükséges takarmányt és almot az intézet adja, de ezeket naponként fizetendő: a. egy darab ló vagy szarvasmarha után 50 kr. b. „ „ csikó vagy borjú után 40 kr. c. „ „ sertés, juh, kecske után 30 kr. 3.) az illető szakközögek esetről-esetre megengedhetik, hogy az állattulajdonos maga is hozasson takarmányt; ez esetben a napi takarmány díjak nem szedettek tőle; azonban bármely darab állat után naponként 10 kr. fizetendő. A nagyméltósági minisztérium által helyben hagyott szabályzat utolsó 4.) pontjára utasításként megjegyeztetik, miszerint az állattulajdonos által hozott takarmányt, midőn a kórodai felügyelő átveszi, felírja, hogy hány napra hozatott az; ha ezen időn túl szükséges takarmány elhozatala, beküldése elmaradna, az illető állat az intézet által fog tovább elláttatni a fentemlített papírdíj-
kért. A széna egyenlő porciókba kötve, a zab pedig kimérve zsákban hozandó el. Az elhullott állat bármely részét a kóroda visszatartatja. Szükségesé vált leszúrás és megnyuzás módját a szakközög határozza meg. A takarmányozási és esetleg egyéb díjak (patkó leszédés, fölverés stb.) az állat elvitele napján befizetendők, különben az állat nem adatik ki. Kolozs-Monostor, 1880. október 19-én. A gazdasági tanintézet igazgatósága.

— **Időjárás.** Kolozsvárt, 1880. október 23-án reggel 6 ó. 20 p. hőmérsék. 3. légnyomás 726. Délben 12 ó. 20 p. hőmérsék. 11. légnyomás 726.6

Hazai hírek

— **Az ó-budai amphitheatrumból** a tegnapi lapunkban közöltékhez még megjegyezzük, hogy az északi félkör szombatra teljesen lesz ásva; most éppen a podium kitisztításával foglalkoznak. Falfestményt nemcsak az említett szentélyekben, hanem a nyugati bejárat omlalazatában levő fülkékben is találtak. E fülkékbe szobrokat szoktak elhelyezni. Itt is azon világos, élénk falfestmény nyomai láthatók, mint a bejárat melletti első kápolnában. A kápolnák külsőbején tisztán láthatók az ajtó sarkak számára vált mélyedések. Minden oltár (szobor talpazat) a maga rendes helyén találtatott meg. Ilyen fanumok (kápolnák) e körül déli részén is vannak, mint Torma véli. Kaptak egy lándzsa vasat, valószínűleg gladiatorok viselték. Csontigen sok ásatott ki. Aquincum „colonia” jellegén kívül azt is bizonyítja, hogy két főútszéljén Victorinus aedilis s Lucianus duumvir egyuttal főpapok is voltak. Az ásatásokkal tegnap délben megtekintették Jacobini pápai nuncius és Haynald bírók, az kiknek Torma mindent a legapróbb részletekig megmagyarázott.

— **A nagy-szebeni** magy. kir. postai igazgatóság következő pályázatát hirdeti. A v-restoronyi egyesített posta és távirda-hivatal b-
töltendő. Ezen állomással tisztí szerződés megkötése és 100 frt készpénz biztosítást letételére való kötelezettség mellett a következő illetmények járnak. a.) a posta kinstártól évi 200 frt fizetés, 50 frt irodai átalány b.) a távirdakinstártól 150 frt évi díj átalány és a távirdai összes bruttó bevételeből 10 százalék jutalék. Ezen két cím alatt 250 frt évi díj minden esetre biztosítatik. Továbbá minden táviratért 0.5 kr. kezelési illeték (tantieme) és a helyben kézbesített vagy postán és a küldőnek által továbbított táviratok után egyenként 5 kr. kézbesítési illeték. A kérvények három hét alatt a nagy-szebeni postai igazgatósághoz intézendők.

— **Az orsz. régészeti** és embertani társulat tegnap Pulszky Ferenc elnöke alatt ülést tartott, melyen első sorban Thallóczy Lajos tett jelentést Boszniában és Hercegovinában tett régészeti kutatásairól. Érkező csak kevés régészeti szempontból érdekes tárgyra akadt. Trebinjében egy 15. századbeli romlódzó kastély, Stolacban több érdekes sírkő, Mostarban a mostari hid, Boszniában pedig a travniki, jajezai, bihacsi stb. régi várak az egész, mit az okkupált tartományok régészeti tekintetben felmutatni képesek. Pulszky Ferenc a legújabb készleteti leletekről értekezik, melyek között legnevezetesebb egy fibula. P. Szathmáry Károly a kisdénuvelde érdekében három északkeleti megyénket (Pozsony, Nyitra, Trencsén) keresvén fel, mellesleg a régészeti tárgyakat is megtekintette. Így Bazinban Illsházy István nádornak, Trencsénben más két Illsházyinak a szobrából, a trencsényi vár emlékei pusztulására, a trencsényi főegyházban N. Lajos korabelinek tartott óriási ezüst monstranciáról s két gyönyörű sodrony zománcoz kehelyről értekezik, melyek készítése biztosan Mátyás korára esik. Ezután a nyitrai főkapitány múkineinek fényképeit mutatja be: egy evangéliumi táblát, 4 kehelyt s egy pázsztortot, melyről a hagyomány azt tartja, hogy a Mohácsnál elvesztett ifjú nagyváradi püspök Perényi volt. Végül dr. Terézia Gyula az ordasi népvándarláskori temetőben rendezett ásatásról értekezik, mire az ülés több folyó tárgy elintézése után véget ért.

— **A kivándorlók.** Hamburgból azt írják a Pesti Naplónak, hogy Sárosból és Zemp-
lemből folytonosan érkeznek oda az Amerikába vándorlók, többnyire tótok, kiket lelkiismeretlen ügynőök csábítanak el a kivándorlásra. Levelező többekkel beszélt s kevés kivétellel mind azt mondta hogy szívesen mennének vissza haza, de nem mehet, mert lekötve tartja az ügynőktől vett előleg. A bajon csak úgy lehetne segíteni, ha mind hazai hatóságaink, mind különösen a hamburgi konzul e részben erőteljes ellenőrzést fejtenenek ki.

— **A nagyméltóság** m. kir. kereskedelmi minisztérium folyó hó 15-én 29584 szám alatt kelt magas rendelete folytán a kékes-szamosújvári hetenként négyszeri küldőnek kocsi-postáját folyó évi novemler 1-től kezdve uapontkintirajszaporították. Mi ezzel a magy. kir. postaigazgató által közhírré tétetik.

Vegyes hírek.

— **A csár házassága.** Egy pétervári tudósítás szerint a csár nem szándékozik tovább is titokban tartani Dolgorukij hercegnővel való házasságát. Az államtanácsban már foglalkoznak azon manifestum szerkesztésével, mely a házasságot a népek tudtára adja. Nem lehetetlen, hogy Pobedonoszev főügyésznek Livádiába való utazása összefüggésben áll ez ügygyel. — A kiáltványokat ugyanis eddig rendszeren Adlerberg gróf szerkesztette, mintbogy ez azonban jelenleg kegyvesztett, azért az előbb említett tapasztalt államférfi fog megbízni. Pobedonoszev három napig fog Livádiában időzni, mely idő elég arra, hogy a kiáltvány végleges szerkezete megállapíttassék. A nevezett ügyész egyike a legkitűnőbb jogászoknak s ennek tanácsa lesz mérv-adó a csár feleségének és gyermekeinek jogi állására vonatkozólag. Ez ügyben különben a trónörökös véleményét is meghallgatják s figyelemmel érdemel, hogy a trónörökös jelenleg Livádiában van.

— **A cseh és német művészek vitája.** A prágai műegylet, utánozni akarván a bécsi, pesti és krakkói festőket, albumot szándékozik átnyújtani a trónörökösnek menyegzője alkalmából. Mivel azonban az album által a „cseh művészetet akarják képviselni, az albumot kísérő üdvözlő iratot cseh nyelven akarják szerkeszteni. Ez a prágai német művészeknek, de különösen az osztrák lapoknak nem tetszik, mert szerintük a cseh művészetet s maga a műegylet is tisztán német eredetű s a prágai művészek legjelesebbjei szintén németek.

CSARNOK.

Hugo Victor és új műve.

— A „Figaró” után. —

Holnap jelenik meg a párisi könyvpiacon Hugo rég hirdetett költői műve: „L'ane”, a számar. Ez a számar mesebeli állat, mert beszél, s Kanthoz, a tizennyolcadik század e nagy bölcselőjéhez fordul, hogy közölje benyomásait az emberiségről. A számar látott mindent, olvasott mindent; de mint Faust tanítványa Wagner, semmiben sem tudott előre haladni; minden áldománya, minden lelkiismeretessége csak arra szolgált, hogy elbátortalanítsa. Mint Faust fámulusa, meggyőződött tanulmányainak meddőségéről; hosszú beszédében, — mert a mű százhatvan leveléből ez foglalja szöveget, — a számar megérinti az emberiség minden kérdését, megvitatta a társadalom bajait alapjából, s szórja rá a gunyját özönnel. S miután látja a kütködés hiábavalóságát, elkedvetlenülül tér vissza bogáncköröghöz, s Kant, a bölcsész azt kérdi magától: vajjon e hosszúfüllű állatnak nincs-e igaza, midőn kétségbe esik? Kissé szabad, (ám legyen: nagyon szabad) fordításban a megfelelő stírofa:

S a számar eltűnik, némán marad Kant: — Igen! ugymond, a tudomány még éretlen; A szellem halad, de lesitli fejét s szava halt; S ez állat komorsága éppen nem Oly ostoba, valóban, — csak egy pillanatra; A míg bölcs kezégen a tudomány lángja reszket, A tiltakozás jogos

S itt lép közbe, az utolsó fejezetnél a költő maga. A bölcsészet elborulásához ir egy utolsó, egyuttal legszebb fejezetet, a „Gondolkodó szabadsága”, mely valóban egyik legbecesebb gyöngye mindannak, a mit Hugo e nemben írt: Utján halad minden s dolgozik; hát ne bántsuk; Rosszat legyőz a jó; ha van is köd, az ég kiderül; Föllegese, hiába a legkisebb sem bodorul; A templomnak színlánka sem vész el nyom nélkül; Az égbolt világa lassan ömlik szerzetét. Ne mérd a föld forgását, s meglátod a nap eget!

Wolff Albert, kinek czikkéből a fennebbieket átvettük, nem benczolgatja tovább a művet; ő az ő pompás tollát nem méri össze Hugoval; sokkal nagyobb, lángolóbb tisztelettel viseltetik költőszete iránt, sembogy bírálni merné. A helyett jobbat gondol s elmegy Hugohoz — ebédre. Arról szól czikke tovább.

„Ebből után, midőn a Mester elhelyezkedett a kandalló előtt levő karosszékekben s házanépe, vendégei letelepedtek körülte, a beszélgetés kö-

zötté és vendégei között sokkal családiasabb — nem olyan ünnepélyes — mint volt eddig. A ki ezuttal kikérdezték, hirlapíró volt: mert az e mesterségű emberek sohasem feledik el a foglaltságukat, s nem tágitanak mellőle egy nyomin-tást sem.

— Mester, kérdé a hirlapíró, a „L'ane” eziműt könyvet csak most írta az utolsó időben, vagy már régebben dolgozik rajta?

— Első eszméje e műnek, harmincz éve merült föl bennem, felelt a költő; én napokint hosszabban szoktam gondolkodni ama tárgy fölött, melyről írni akarok, mielőtt megíráshoz fognék; a „L'ane” első versét ez előtt husz évvel írtam; azután másféle munkáldokosok elszakítottak tőle, s csak száműzetésem utolsó évében adtam neki határozott könyvformát. Az előző, s nehány fejezet a legutóbbi napok műve.

— És, folytatá a hirlapíró, érez-e, daczára nagy nevének, valami művészi föllépésekkel járó izgatottságot azon napon, midőn egy ilyen művet közzrebocsát?

Nem, szölt Hugo, most már nem. Izgatott vagyok, midőn dolgozom, s a lehető legjobbat akarom megírni. De midőn a könyv már készen van, haladéktalanul megyek új munkára: az, a mi megjelent, több már nem enyém: az már a közönségé, barátainé ép oly mértékben, mint ellenségeimé.

— Az ön ellenségei, Mester? Hát mondhatja-e valóban, hogy vannak ellenségei önnek, ki egész élte folyamán annyi bámuló lelkesedést tudott előidézni műveivel. Azt hiszem, ez legnagyobb elégtétellel szolgálhat, midőn látja, hogy drámái, melyeket megteremtéstudkor olyan zajjal fogadtak, milyen riadalt keltenek most mindenfelé.

— Igen, az szolgál legnagyobb elégtétellel, hogy megtértek az ellenségek, a kiknek megterésében sohasem is kételkedtem. De ne feledje el, hogy azt elérni, élni is kellett. Pedig meny-nyi író szállt sirba, a ki örök nyugalomára nem vitt magával egyebet, keserűségénél. S ha ezt meggondolják azok, a kik úgy szórták az ócsárlást és dicsőretet, be fogják látni, hogy jóakaruk nem volt igaz, hanem tettettet.

— Legyen! Élnie kellett, hogy végre elérje ezt a diadalt. De örömteljes izgatottságot kellett éreznie akkor, midőn a Ruy Blas aratta sikereit, s megjelent a színpadokon, hogy soha le ne tűnjék onnan.

— Igen, ez meglehetősen örömet okozott, szölt a Mester, de nem a legnagyobbat . . .

— Nem mondaná meg, hogy életének melyik pillanatában érezte a teljes elégtételt?

— A császárság bukásakor, midőn olyan hosszú szünetelés után előadták Hernanit a Comédie Française deszkáin. Megvallom, hogy az ez előadásról szóló tudósítás, melyet még száműzetésemben kaptam, éltet legnagyobb örömet okozá, mit mint író éreztem. A közönség lelkesedése édesen hatott rám; a műveim lefoglalása ellen tiltakozó taps, s mind az a tüntetés, mely ahoz kitört, s mely azt bizonyítja, hogy én még is szívemben élek a francziáknak, ez tett engem legboldogabbá ez életben, és ilyen öröömöm nem lesz többé soha.

— S melyik műve iránt viseltetik legnagyobb előszeretettel, Mester?

Habozás nélkül felelt a költő:

— A „Châtiments”, mert ez megtorolt egy bűnt s visszatartott a bűntől másokat.

Aztán szó került mind ama művekre, melyek befőjezetlenül hevernek Hugonál, s melyek között vannak drámák is, mindannyit áttűrtet-
len vasszekrényben tartja Hugo. A hirlapíró úgy vélekedett, hogy a költőnek nincs joga elesukni műveit, mert azok a haza tulajdonát képezik. De itt ugyanakkor fölidézt egy emléket, melyből megtudhatá, hogy Hugo ez életben többé új szindarabot előadatni nem fog. Midőn a „Burgraves” először került színre, kifityölték a költők királyát, mint egy utolsó operette-író. A színházból hazatérve azt mondá Hugo Victor, Auguste Vacquerienek: „Nem fognak többé kifityólni, mert többé nem írok a színpad számára.” A költő szavának állott, állt maradt verséhez:

Et s'il n'en reste qu'un, je serai celui là!

S ha csak egy ember marad, az az egy — én leszek! Midőn a száműzetésből hazatért. Hugo egyik zajos tetszésű előlédzett, Ruy Blas előadást nézett végig. Vacquerie alkalmasnak találta a pillanatot, hogy Hugótól kicsikarjon olyas valamit, mely előbbi elhatározásának megváltoztatása lenne.

— Most, midőn már nem tarthat többé a fűttől, ugymond, elhatározná-e magát arra, hogy a Françaisban előadatná egyik kiadatlan drámáját?

S Hugo, ki daczára agg korának, megtartotta emlékeztetőt üdén, a legapróbb részletekre, így felelt:

— Emlékszik-e még, mit mondtam önnek a Burgraves első előadásakor? ahoz ragaszkodom ma is.

A hirlapíró meggyőződhetett róla, hogy ez elhatározáson változtatni többé nem áll hatalmában senkinek, ha rá lehet birni Hugot, hogy a „Torquemadát” lenyomassa, ez volna minden; előadatni nem engedí a míg él, soha. Minden igekező meggyőződése csak egy válasza van:

— Majd halálom után! halálom után!

Az ő halála! ez az, a miről Hugo olyan szívesen, s könnyen beszél, mert tudja, hogy midőn balala bekövetkezik, ugyanakkor megkezdődik az ő nevének halhatatlansága is. S most, midőn már nem állhat messze az örök nyugalomtól, most ez agg költő olyan, arca, szemei, mosolya, mintha új életre kelne, új életre, melyre szölleme adja az életet . . .

E. B.

KÖZGAZDASÁG.

Az iparos gazda.

Cukor-félék.
Tápérték és termelés.

A tiszta cukor-részeknek az idegen részekből elválasztása oly vegyteni műtőteket igényel, melyeket házilag kellő pontossággal nem eszközölhetünk. A répacukor-gyártás tehát csupán a nagy gyárirap terére szorítkozik. Elsőben is a répalé (Saft) nyérése különféle vágó vagy reszelő és sajtológépek által történik (Reibe und Presseverfahren) s némelyek a gyúrás (Maceration-
verfahren), mások a szétzúllást (Diffusions-
verfahren) nagy gépek által eszközlik. Azután a répalé tisztítása (Saftreinigung) már a vegyteni műtőtel, mely méz vagy kén-savany által hevítés mellett történhetik (Kalkscheiding) s nagy óvatosságot igényel, mert e közben a tiszta cukorrészek a mézrészekkel egyesülvén, elvezetik cukorkiművelésüket tejforma folyadékká válnak s a cukor csak egy nyelhető vissza, ha erős szén-savany vezetetik át a sajtsátságos vegy-
téken (Kalkmilch) ezután sok igénnel a répalé befőzése (Einkochen) és sűrítése u. m. vacuumban (Howardféle légtér katlanok) s végre a szörp-
ból (Melasse) a lehetően kitisztított részek kristályosítása. Vannak bizonyos műtőtekek, melyek a cukornak minőségét nem, hanem csak felharségét, fényét emelik, javítják. Házi fogyasztásra, vagy számos czukrászati munkához elég jó ugyan a csak nagyjából finomított cukor is, mely a gyárakból olcsón nyerhető; tulajdonképeni gyártás monopoliumát azonban oda kell engednünk a gyároknak, s elég, ha csupán a répatermelésre szorítkozunk, legalább a kisgazdaságokban.

2. Cukrászat.

A czukrászat, pástétom-készítés közben kiterjeszkedik a husnemű élelmi-szerekre is; gyakran használja a vajhoz pőtszortul a zsirmenteket, főképen azonban az állati termények liszt- és gyümölcs-neműek értékesítésével foglalkozik s mert nem csupán a hazai vagy helybeli, hanem a kereskedelmi szükséglet számára is dolgozik, érdemes a bővebb tanulmányozásra.

A czukrászat legjelentékenyebb anyaga, mely mindenféle készítményeknél kisebb-nagyobb mértékben alkalmazásba vétetik a) sültve vagy kristálycukor, b) a kenyér-cukor (Meliszucker), mely kenyér- (lapos) alakban, de egyes nagy darabokban jön elő, mig c) a korpacukor (Farinzucker) vagy lisztcukor, mely azonban ugyancsak sárga színű, liszt- vagy korpaaalakban adatik forgalomba. Ezután jönnek a vajfélék; főképen az írósvaj íróstészta-khoz s a zsír (sertés, és más szárnyasállatok zsírja), mely 20—30 stb. százalékgig vegyíthető s jértékesíthető a vajjal. Továbbá a liszt-neműek közt főszerepet játszik a buzaliszt, de jó szolgálatot tesz az árpa s tengeri liszt vagy a főtt s aztán megszáritott hűvelyesek lisztje s végre a burgonyakeményítőliszt és cukor. (Némely nagy gyáros p. o. Kluge et Comp. Prágában a mandolák bevonásához nem alkalmaz más, mint burgonyakukrot, s a keményítőliszt és u. n. pudar nagy szerepet játszik a finomabb süteményekben is.) Nagy szerepet játszanak általában a gyümölcsök, melyeket sokféle alakban lehet értékesíteni, s melyekből értékes, hűsítőket, kocsonyákat, fagyaltot, sajtot, marmeladot stb. lehet készíteni. Majd mindenféle cukrászati készítményhez kell tojás, vagy egy s más fűszer, melyet némely virágból nyerünk vagy olaj-alakban vagy szárazon kaphatunk a kereskedésben. A legkedveltebb darabok, kivált férfiak előtt a szesz-félékkel (spiritus, rum, arrack) készült czikkék, mig a nők főleg a fűszeres o'ajokkal készültkeket kedvelik stb. Szóval száz meg százféle anyagi élelmi vagy élvezeti szer van a czukrász rendelkezése alatt és ezeknek a táplálkozási szűkséglet-hez vagy az izlethez és látszathoz is kellő alkalmazása s értékesítése, ez a czukrász tulajdonképeni feladata, melyhez többféle kisebb-nagyobb eszközökre s gépekre van szükség, kivált ha működése kiterjed nemcsak a hazai, hanem a déli gyümölcsök földolgozására is.

mérvű európai fogyasztás következtében felmutat, rablogazdaságot folytatnak, úgy hogy már most is alaposan tarthatni attól, hogy földjök nemsokára nem fog többé, nagyobb mérvű, befektetések nélkül, akkora jövedelmet szolgáltatni, mint eddig. Magántársulatok alakulnak, melyek óriási földterületeket vásárolnak össze, s ezekből a lehető legeskeélyebb mívelési költség-
minél nagyobb jövedelemre igyekeznek szert tenni. Ezt teszik főleg a vasutak közelében vas-
uti hivatalnokok, kereskedők s bankárok is. E nagy gazdálkodások mellett a kisebb farmerek nem boldogulhatnak, s kénytelenek, hogy az elpusztulástól megmenekedjenek, ama nagy birtokosok számára dolgozni. Másik baj az, hogy a gabona árak ott helyben oly alacsonyak, hogy csak jó termés idején képes a közönséges farmer mívelési költségeit bekapni. Mint egy Kansas állambeli farmer írja, a gabonaárak ott jelenleg következőképen állanak: a buza métermázsája 5 frt 55 kr, rozs 2 frt 75 kr, árpa 3 frt 18 kr, zab 2 frt 21 kr, élő hizott sertések métermázsája 10 frt 44 kr. Ehhez járul még, hogy minden, mire a mezőgazdának szüksége van, annyira drága, hogy csaknem, lehetetlenség tisztá jövedelemre szert tenni. Egy béres havi-fizetése pl. a teljes ellátásán kívül, 30—40 forint, a napszám 1.50—2 ft, sőt az aratás idején 4—5 frt is. A mézárások oly alacsony árakat adnak a marhákért, hogy ők még legalább is 100 perzentet nyerjenek rajta. Szóval az annyira magasztalt amerikai mezőgazdaság sincs minden tekintetben oly kedvező viszonyok közt, mint talán némely tulzó ismertetés után gondolni lehetne.

HIVATALOS ÁRFOLYAMOK

a budapesti áru- és értéktőzszen

1880. okt. 26.

Magyar aranyárak	108.15
Magyar vasuti kölcsön	222.
Magyar kel. vas. államköt., I. kibocsátás	80.
Magyar kel. vas. államköt., II. kibocsátás	97.—
Magyar kel. vas. államköt., III. kibocsátás	85.—
Magyar földterhermentesítési kötvény	85.—
Magyar földterherment. kötvény záradékkal	94.—
Temes-bánati földterhermentisít. kötvény	98.—
Temes-bánati földterherm. kötv. záradékkal	93.
Erdélyi földterhermentisítési kötvény	98.—
Hovráth-szlavon földterhermentisítési kötv.	—
Magyar szőlődézsma váltásig kötvény	93.
Magyar nyeregmény-sorsjegy-kölcsön	108.—
Tiszaszabályozási és szegedi sorsjegy	108.75
Osztrák járadék papírban	71.20
Osztrák járadék ezüstben	72.50
Osztrák járadék aranyban	86.50
1880-iki osztrák államsorsjegyek	129.50
Osztrák-magyar bankrészvény	812.—
Magyar hitelbank részvény	246.—
Osztrák hitelintézet részvény	277.20
Ezüst	—
Cs. és kir. arany	563.—
20 frankos arany	935.—
Német birodalmi márka	57.85
London (3 havi váltókért)	117.25

A budapesti árutőzsde hivatalos árjegyzetei

1880. év okt. hó 28.

	Minőségi súly Hectoliterenként	Ara 100 kgr.-nak	
Búza:	kgr.	frt. kr.	frt. kr.
Bánsági	72.8—74.6	—	—
Tiszavidéki	76.4—78.3	—	—
Pestvidéki	72.8—74.6	12	12 25
Fehérmegyei	76.4—78.3	12	30 12 50
Bácskai	72.8—74.6	12	55 12 85
Rozs:	76.4—78.3	9	40 9 60
Magyar	70 —72	9.50.	9 75
Árpa:			
Takarmány	60 —62	6	15 6 40
Malát	62 —68.7	7	10 9 20
Zab:			
Magyar	36.4—40.1	5	85. 6 10
Tengeri:			
Bánsági	—	7	85. 8 70
Másméző	—	7	75. 7 90
Répeze:			
Káposzta	—	12	— 12. —
Bánsági	—	12	25 12. 75
Köles:			
Magyar	—	5	75. 6 —
Szörp-vány:			
Buza tavaszra szállítandó	74.7	12	— 12 05
Buza Szemző-Októbr. szállítandó	—	11	75. 11 9 5
Rozs tavaszra szállít. 69.2	—	—	—
Tengeri Máj., Jun. szállítandó	—	6	35 6.40
Répeze káposzta Aug.—Szept. szállítandó	—	12	— 13. —
Répeze bánsági Jul.—Aug. szállítandó	—	—	—
zész (nyers) 100 százalékként	—	—	32.— 34

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Bérlet 19. szám.

Kolozsvárt, pénteken 1880. október 29.

A cornevillei harangok.

Operette 3 felvonásban. Zenéjét szerző: Planquette Róbert. (Rendező: Szentgyörgyi.)

SZEMÉLYEK:

Henri — — — — Váradi M.
Gáspár — — — — Szentgyörgyi.
Bíró — — — — Szombathelyi.
Jean Grenicheux — — — — Zajonghy.
Serpolette — — — — Pálmai Ilka.
Nép, matrózok, kocsisok, inasok, szolgálók.

Kezdete este 7 órakor, vége fél 10-kor.

Felolós szerkesztő és kiadó-tulajdonos:

BÉKÉSY KÁROLY.

